

LÄNSSTYRELSEN
Södermanlands län

Redovisning av kemikalietillsynsprojekt

14:12

**- Ett länsövergripande
samarbetsprojekt i Södermanlands län**

Länsstyrelsens rapportserie nr 1-2001

Anette Gillström
Miljö- och Hälsoskyddsgruppen
Länsstyrelsen Södermanland

Innehållsförteckning

INNEHÅLLSFÖRTECKNING	1
1. SAMMANFATTNING	4
2. INLEDNING	5
3. PROJEKTBSKRIVNING	5
3.1. BAKGRUND.....	5
3.2. SYFTE	6
3.3. TILLÄMPLIG LAGSTIFTNING	6
3.4. MÅL.....	6
3.5. AVGRÄNSNING	6
3.6. HANDLINGSREGLER	6
3.7. RESURSER.....	7
3.8. ORGANISATION.....	7
3.9. BEMANNING	7
4. GENOMFÖRANDE	7
4.1. ALLMÄNT	7
4.2. PROJEKTSTART OCH UTBILDNING AV INSPEKTÖRER.....	7
4.3. INFORMATION TILL FÖRETAGEN	8
4.4. CHECKLISTOR FÖR TILLSYN.....	8
4.5. ÖVRIGT MATERIAL TILL INSPEKTÖRERNA	9
4.6. SAMVERKAN.....	9
5. RESULTAT	10
5.1. TYP AV BUTIK	10
5.2. TYP AV KEMISKA PRODUKTER	11
5.3. IMPORT FRÅN 3: E LAND	11
5.4. EGEN BLANDNING AV FÄRG	11
5.5. EGEN BLANDNING OCH LÖSVIKTSFÖRSÄLJNING AV ANDRA KEMIKALIER ÄN FÄRG	11
5.6. LEVERANTÖRER.....	12
5.7. SÄRSKILT FARLIGA KEMISKA PRODUKTER	12
5.8. TYP AV SÄRSKILT FARLIGA KEMISKA PRODUKTER SOM SÅLDES	12
5.9. ANTECKNINGAR	12
5.10. KVALITET PÅ ANTECKNINGARNA.....	12
5.11. FÖRVARING AV SÄRSKILT FARLIGA KEMISKA PRODUKTER I BUTIK	13
5.12. FÖRVARING AV SÄRSKILT FARLIGA KEMISKA PRODUKTER PÅ LAGER	13
5.13. ÖVRIGA SYNPKUNKTER PÅ LAGRINGEN AV SÄRSKILT FARLIGA KEMISKA PRODUKTER	13
5.14. MÄRKNING AV SÄRSKILT FARLIGA KEMISKA PRODUKTER	13
5.15. KÄNNBAR VARNINGSMÄRKNING OCH BARNSKYDDANDE FÖRSLUTNING.....	13
5.16. SYNPKUNKTER PÅ LAGRING OCH HANTERING AV KEMISKA PRODUKTER I BUTIK OCH PÅ LAGER.....	14
5.17. SENASTE BRANDSYN.....	14
5.18. EGENKONTROLL OCH SKRIFTLIGA RUTINER	14
5.19. SAMMANFATTNING AV ÅTGÄRDER SOM KOMMER ATT ÖVERVÄGAS	15
6. DISKUSSION OCH SLUTSATSER	15
6.1. DISKUSSION AV INSPEKTIONSRESULTATET	15
6.2. DISKUSSION OM BEHOVET AV KEMIKALIEINFORMATION OCH TILLSYN.....	16
6.3. MÅLUPPFYLLNAD	17
6.4. PROJEKTETS INRIKTNING, AVGRÄNSNING OCH OMFATTNING.....	17
7. VAD HÄNDER NU?	18
7.1. RESULTATREDOVISNING	18
7.2. ÖVERLÄMNANDE AV MATERIAL TILL KEMIKALIEINSPEKTIONEN.....	18
7.3. KVARVARANDE ÅTGÄRDER	18
7.4. UPPFÖLJANDE INSPEKTIONER	18
7.5. UPPFÖLJNING AV ÅTALSANMÄLNINGAR, MILJÖSANKTIONSAVGIFTER OCH EV. ÖVERKLAGANDEN.....	18

7.6. YTTRELIGARE INFORMATION TILL INSPEKTERADE FÖRETAG	18
8. BILAGEFÖRTECKNING.....	19

1. Sammanfattning

Kemikalieprojekt 14:12 är namnet på ett länsövergripande tillsynsprojekt som genomfördes i Södermanland under 2001. Projektet var särskilt inriktat på kontroll av försäljningen av livsfarliga och mycket farliga kemiska produkter samt kontroll av kännbar varningsmärkning och barnskyddande förslutning. Även andra delar av kemikalielagstiftningen omfattades av inspektionerna. Huvudsyftet var att höja kunskapsnivån hos försäljningsställen i länet när det gäller regler om försäljning av kemiska produkter till konsument.

Sju av länets nio kommuner deltog i projektet, de övriga två avser att göra motsvarande tillsyn senare. Sammanlagt inspekterades 52 företag från ett antal olika branscher.

En hel del felaktigheter i produktmärkning uppmärksammades under inspektionerna liksom brister i kännbar varningsmärkning och barnskyddande förslutning. Hos nästan en tredjedel, 18 st, av de besökta företagen uppmärksammades avsaknad av kännbar varningsmärkning på en eller flera produkter som enligt KIFS 1998:8 3 kap 4 § ska vara försedda med sådan. Ett antal företag, 13 st, sålde produkter utan den barnskyddande förslutning som krävs enligt KIFS 1998:8 3 kap 3 §. Några inspekterade företag saknade även erforderliga överlåtelse tillstånd och anmälan till produktregistret. Endast 9 av 37 närmare granskade särskilt farliga kemiska produkter var korrekt märkta.

Ca 40 % av inspektionerna slutade med att inga ytterligare åtgärder kommer att vidtagas från tillsynsmyndighetens sida med anledning av besöket. Under en del av dessa besök meddelades dock skriftliga eller muntliga råd rörande kemikaliehanteringen eller egenkontrollen. Efter övriga besök kommer en eller en kombination av flera olika åtgärder att vidtas, såsom föreläggande, förbud, miljöstraffavgift och åtalsanmälan.

Totalt sett så övervägdes förelägganden eller förbud vid 21 av besöken. Miljöstraffavgift har övervägts eller kommer att övervägas för 23 försäljningsställen. Åtalsanmälan har gjorts eller kommer att göras för ca 23 försäljningsställen. Åtalsanmälningar för misstänkta överträdelser mot flera olika bestämmelser vid samma företag är vanliga liksom att flera olika produkter vid försäljningsstället uppvisar samma typ av brister.

De konstaterade bristerna tyder på att såväl företagens kännedom om gällande bestämmelser som deras egenkontroll i många fall måste förbättras. Ett informationsseminarium för intresserade företag hölls därför under november månad tillsammans med kemikalieinspektionen. Detta för att företagen skulle få ett extra tillfälle att ställa frågor om inspektionerna samt få möjlighet att lära sig mer om kemikalielagstiftningen.

2. Inledning

Kommunerna i Södermanlands län beslutade hösten 2000 att i samarbete med länsstyrelsen genomföra ett gemensamt kemikalietillsynsprojekt under nästkommande år.

Inriktning mot kontroll av hantering och försäljning av kemiska produkter till konsument valdes eftersom ett flertal projekt på andra håll i landet visat att behovet av såväl information som kontroll ofta är mycket stort i slutförsäljarledet. Då ingen samlad tillsynskampanj inom området gjorts tidigare i länet planerades en övergripande genomgång med stickprovskontroller hos ett stort antal företag framför detaljgranskning av enstaka objekt.

Särskild vikt lades vid kontroll av tillstånd, hantering och märkning av särskilt farliga kemiska produkter men även kontroll av barnskyddande förslutning och kännbar varningsmärkning på andra typer av kemiska produkter omfattades av projektet.

Projektet döptes till ”Projekt 14:12” efter bestämmelserna i 14 kapitlet 12 § miljöbalken om tillståndsplikt för särskilt farliga kemiska produkter.

3. Projektbeskrivning

Texten nedan utgör utdrag ur den projektbeskrivning som togs fram av projektgruppen och godkändes av övriga projektdeltagare vid starten av projektet. Projektbeskrivningen har dock modifierats på några punkter under projektets gång, bland annat har tidplanen justerats och ytterligare informationsinsatser utöver de som planerats från början har lagts till.

3.1. Bakgrund

Tillsynen av kemikaliehantering har hittills till största delen bedrivits som en del i tillsynen av miljöfarlig verksamhet. Kommunernas miljönämnder eller motsvarande har dock enligt miljöbalken även tillsyn av kemikaliehantering ute på försäljningsställen. Sådan tillsyn har, i Södermanlands län, inte bedrivits i någon större omfattning på länge. Handläggare på kommunernas miljökontor eller motsvarande känner därför ett behov av att tillsammans genomföra ett tillsynsprojekt med inriktning på hanteringen och försäljning av kemikalier på försäljningsställen.

Försäljning av livsfarliga och mycket farliga kemiska produkter är omgärdat av en rad speciella regler eftersom det är mycket viktigt att sådana produkter inte hamnar i orätta händer. Länsstyrelsen är tillståndsmyndighet när det gäller försäljning av dessa produkter, dock finns i dagsläget endast ett fåtal giltiga tillstånd i länet. Vi befarar att handlarna har bristfällig kunskap om reglerna för försäljning av livsfarliga och mycket farliga kemiska produkter. Det vore därför bra om man kunde höja kunskapsnivån hos försäljningsställena om dessa regler. Ett tillsynsprojekt ger även länsstyrelse och kommuner bättre kännedom om tillämplig lagstiftning.

Eftersom vi inte har genomfört något liknade projekt på flera år så vill vi genom projektet få bättre kännedom vilka försäljningsställen det finns i länet och vilka produkttyper som hanteras.

3.2. Syfte

Projektet ska höja kunskapsnivån när det gäller regler om försäljning av kemiska produkter till konsument hos försäljningsställen i länet. Projektet ska även ge oss tillsynsmyndigheter ett bättre grepp om vilka försäljningsställen det finns i länet. Projektet ska särskilt rikta in sig på försäljning av livsfarliga och mycket farliga kemiska produkter, alltså de som kräver försäljningstillstånd.

3.3. Tillämplig lagstiftning

Projektet är ett tillsynsprojekt riktat mot handeln där de kommunala miljönämnderna eller motsvarande är tillsynsmyndighet. Den lagstiftning som är tillämplig är miljöbalken 2 kap 6 §, 14 kap 12 §, 14 § förordningen om kemiska produkter och biotekniska organismer samt Kemikalieinspektionens föreskrifter 1998:8, framförallt 3 kap 3-4 §§ och 8 kap. Paragraferna i det tredje kapitlet rör kännbar varningsmärkning och barnsäkra förslutningar. Kapitel åtta reglerar försäljning av livsfarliga och mycket farliga kemiska produkter.

I förordningen (1998:950) om miljöstraffavgifter finns överträdelser på kemikalieområdet som innebär att miljöstraffavgift ska dömas ut. De aktuella punkterna är i första hand försäljning av livsfarliga och mycket farliga kemiska produkter utan tillstånd (25000 kr), saluhållande av kemiska produkter i konsumenttillgängliga förpackningar utan barnskyddande förslutning (15000 kr) och saluhållande av kemiska produkter i konsumenttillgängliga förpackningar utan kännbar varningsmärkning (15000 kr). Även tillverkning eller införsel av kemiska produkter och biotekniska organismer utan anmälan till Kemikalieinspektionens produktregister (kostnad beroende av antal produkter) samt överlåtelse av hälso- eller miljöfarliga kemiska produkter utan märkning på svenska (15 000 kr) är förknippat med miljöstraffavgifter som kan bli aktuella i projektet.

3.4. Mål

Kunskapen om regler om märkning och försäljning av kemiska produkter är hög hos försäljningsställena i Södermanlands län.

Kommunerna och länsstyrelsen har god kännedom om var det säljs kemiska produkter i allmänhet och livsfarliga och mycket farliga kemiska produkter i synnerhet. Kommuner och länsstyrelse har god kännedom om aktuell lagstiftning.

3.5. Avgränsning

Vi ska inrikta tillsynen på hur livsfarliga och mycket farliga kemiska produkter säljs och hanteras i övrigt. Viktiga punkter att titta på är förvaring, försäljningstillstånd, anteckningar och märkning. Vi ska informera om vilka krav som ställs på märkning av övriga kemiska produkter som säljs i konsumenttillgängliga förpackningar samt se över förekomsten av förbjudna ämnen, kännbar varningsmärkning och barnskyddande förslutning.

3.6. Handlingsregler

Projektet går framförallt ut på att vi ska informera och höja kunskapsnivån ute hos försäljningsställena, men vi ska även reagera på brister när det gäller kemikalier och kemikaliehantering på försäljningsställena.

Tillsynen ska i första hand inriktas på överlåtelse av livsfarliga och mycket farliga kemiska produkter. Där ska vi noggrant granska att försäljningsställena har försäljningstillstånd, att de sköter anteckningsskyldigheten riktigt, att produkterna är riktigt märkta och förvaras på ett

riktigt sätt. Vid brister på dessa punkter ska vi döma ut miljöstraffavgifter, åtalansmäla samt förelägga om rättelse.

Vid uppenbara brister när det gäller kännbar varningsmärkning och barnskyddande förslutningar på konsumenttillgängliga förpackningar ska vi även där döma ut miljöstraffavgifter, åtalansmäla och förelägga om rättelse. återfinns förbjudna ämnen eller produkter ska vi också agera.

Vid brister i förvaring, hantering och mindre brister i märkning ska vi förelägga om rättelse.

3.7. Resurser

Kommunerna och länsstyrelsen bidrar med inspektörers och handläggares tid. Vi bedömer att tillsynsbesök, inspektionsrapportskrivning, sammanställning samt eventuell uppföljning kommer att ta ca 5 timmar per försäljningsställe.

Projektgruppens arbete beräknas ta ca 200 timmar.

3.8. Organisation

Projektgruppen utarbetar material, håller ihop projektet och gör sammanställningar men respektive kommun utför den operativa tillsynen i den egna kommunen. Det rekommenderas att två inspektörer deltar vid varje tillsynsbesök för att underlätta arbetet och för att kunna erbjuda varandra stöd om så behövs under inspektionen eller vid efterarbetet. Länsstyrelsen kan i viss mån ställa upp och vara med vid inspektioner i mindre kommuner.

3.9. Bemanning

Projektledningen består av Anette Gillström (Länsstyrelsen Sörmland), Katarzyna Knyszewska Westman (Strängnäs kommun), Jerry Persson (Flens kommun), Ingela Nilsson (Eskilstuna kommun, projektledare). I tillsynsdelen av projektet ingår miljö- och hälsoskyddsinspektörer från deltagande kommuner samt kemikaliehandläggare från länsstyrelsen.

4. Genomförande

4.1. Allmänt

Projektet genomfördes under tiden från november 2000 till september 2001. Själva inspektionsperioden omfattade främst tiden mellan maj och september 2001.

I projektet deltog miljöinspektörer från sju av länets nio kommuner. Deltagande kommuner var Oxelösund, Nyköping, Flen, Vingåker, Eskilstuna, Katrineholm och Strängnäs. Övriga kommuner, det vill säga Trosa och Gnesta har beslutat att genomföra projektet senare. Länsstyrelsen deltog i projektet som stöd vid ett antal inspektioner i två kommuner och involverades i ytterligare några fall via rollen som tillsynsvägledande myndighet.

Totalt inspekterades 52 företag i länet inom ramen för projektet varav 2 i Vingåkers kommun, 5 i Strängnäs kommun, 18 i Nyköpings kommun, 9 i Eskilstuna kommun, 4 i Oxelösunds kommun, 5 i Katrineholms kommun och 9 i Flens kommun. Ytterligare inspektioner planeras i ett par av kommunerna men var inte genomförda vid skrivandet av denna rapport.

4.2. Projektstart och utbildning av inspektörer

I projektgruppens uppdrag ingick att ta fram information till inspektörerna, checklistor för tillsyn samt övrigt material som skulle kunna underlätta inspektionerna. Projektgruppen valde därför att även ta fram en "lathund" till inspektörerna med vilka regler som gäller för märkning och försäljning samt att ta fram

förlagor för åtalsanmälan och utdömande miljöstraffavgifter. Gruppen utformade även en förlaga till utskicket till försäljningsställena.

Länsstyrelsen hade inom ramen för projektet i uppdrag att ta fram aktuella listor över vilka försäljningsställena i respektive kommun som hade tillstånd att sälja livsfarliga och mycket farliga kemiska produkter samt information om hur det går till att söka tillstånd enligt 14 kap miljöbalken för yrkesmässig överlåtelse av särskilt farliga kemiska produkter.

Som inläsningsmaterial inför projektet och utbildningen valde projektgruppen att förutom lagstiftningen även rekommendera Kemikalieinspektionens informationsbroschyrer.

Projektets tillsynsdel inleddes med att samtliga inspektörer utbildades genom att Göran Wall från kemikalieinspektionen höll föredrag för om kemikalielagstiftning och kemikalietillsyn. Projektmaterialet presenterades och diskuterades vid samma tillfälle. Inspektörerna informerade sedan i sin tur den kommunala nämnden om projektet.

Projektgruppen gick ut med ett pressmeddelande till media i länet om att projektet skulle genomföras. När projektet inleddes informerades även miljöpoliserna och miljöåklagaren om att ett större antal kemikalieinspektioner planerades i länet.

4.3. Information till företagen

Då ett av projektets syften var att öka kunskapen hos handlarna skickades information om gällande bestämmelser och den kommande inspektionen ut innan besöken. Grundmaterialet togs fram av projektgruppen och skickades sedan ut av respektive tillsynsmyndighet efter komplettering med uppgifter om kontaktperson i respektive kommun, kommunal tillsynstaxa samt planerad tidpunkt för inspektionsbesök.

Informationsmaterialet innehöll bland annat en övergripande beskrivning av projektet, gällande bestämmelser, upplysning om sanktioner förknippade med överträdelser samt hänvisning om vart man som företagare kan vända sig för att ta reda på mer. Förhoppningen var att de som inte tidigare uppmärksammat de krav som finns därmed skulle få ytterligare en chans att lära sig mer och gå igenom sitt produktsortiment. Informationsmaterialet återfinns som bilaga 1 till denna rapport.

4.4. Checklistor för tillsyn

Checklistor för tillsynen togs fram av projektgruppen i samråd med Kemikalieinspektionen, se bilaga 2 a och 2 b. De första sju frågorna syftade till att ge en allmän bild av verksamhetens omfattning och var avsedda för alla typer av försäljningsställena. Här kontrolleras även om anmälan till produktregistret, importtillstånd eller försäljningstillstånd behövs. Vidare undersöks om verksamheten genom omtappning eller egen blandning av kemikalier kan klassas som tillverkare eller är tillståndspliktig även enligt 9 kapitlet miljöbalken. En tanke med dessa frågor var också att de skulle ge länsstyrelsen och tillsynsmyndigheterna en bättre bild av kemikalieflödena i länet, så att målgruppen för kommande mer produktspecifika tillsynskampanjer lättare kan avgränsas.

Frågorna 8-14 avser de försäljningsställena som säljer särskilt farliga kemiska produkter och syftar till att kontrollera att de särskilda krav som förknippas med dessa följs. Till fråga 14, som avser kontroll av märkning för särskilt farliga kemiska produkter, finns även en speciell checklista som stöder sig på kraven i KIFS 1994:12.

Projektets huvudinriktning var att kontrollera särskilt farliga kemiska produkter, men då jakten på dessa även förutsätter att ett stort antal andra produkter granskas så valde vi att även kontrollera kännbar varningsmärkning och barnskyddande förslutning stickprovsmässigt. Resultatet av dessa kontroller efterfrågas i checklistans 15:e fråga.

Frågorna 16-17 rör de fysiska förutsättningarna för lagring och hantering av kemiska produkter i allmänhet. Synpunkter på lagring och hantering av kemiska produkter i såväl butik som lager efterfrågas. Brandsynsprotokoll och liknande användes i vissa fall som bakgrundsmaterial till inspektionerna. Detta eftersom en viss överlappning av de produkter som omfattas av miljöbalken och av lagen om brandfarliga och explosiva varor finns. Krav på försäljningslokaler, förvaringsutrymmen och liknande för kemiska produkter kan ställas både enligt bestämmelserna i räddningstjänstlagen, lagen om brandfarliga och explosiva varor och miljöbalken. För att undvika såväl dubbelarbete som motstridiga krav från olika myndigheter rekommenderades därför miljöinspektörerna att kolla upp vilka krav som redan ställts av räddningstjänsten.

Egenkontrollen vid verksamheten efterfrågas i nästa fråga, fråga 18. Frågan är öppen utan förvalsalternativ eftersom kraven på vilken egenkontroll som behövs delvis är förknippade med vilka produkter som hanteras vid verksamheten. De verksamheter som säljer tillståndspliktiga kemiska produkter omfattas av förordningen om verksamhetsutövarens egenkontroll, medan kraven på övriga framgår av de allmänna hänsynsreglerna i miljöbalkens andra kapitel.

I fråga 19 och 20 sammanfattas inspektionen och vilka åtgärder som övervägs. Sammanfattningen kan sedan användas som underlag för genomgång av inspektionsresultaten med butiksinnehavaren.

Tanken med checklistan är att inspektören och butikens representant gemensamt ska gå igenom den vid slutet av inspektionen och därefter skriva under med var sin namnteckning när de diskuterat resultatet. Originalen lämnas sedan hos försäljningsstället och en kopia av checklistan sänds in till länsstyrelsen som grund för sammanställningen. En kopia behålls av inspektören som dokumentation. Inspektören skriver med checklistan som hjälp ett mer utförligt tillsynsprotokoll och genomför eventuella övriga åtgärder som behövs.

4.5. Övrigt material till inspektörerna

Förutom grund för utskick till försäljningsställena och checklistor innehöll projektmaterial till deltagande inspektörer mallar för miljöstraffavgift och åtalansmälan, länsstyrelsens information om att söka tillstånd enligt 14 kap 12 §, utdrag ur produktregistret samt listor över gällande och utgångna kemikalietillstånd i länet. Mallarna återfinns i bilaga 3a och 3 b och länsstyrelsens information i bilaga 4 till denna rapport.

4.6. Samverkan

Samverkan mellan deltagande kommuner samt mellan kemikalieinspektionen och kommunerna har skett under projektets gång. Ett extra möte för att diskutera miljöstraffavgifter har hållits inom länet eftersom behov uppstod under projektets genomförande.

Ytterligare ett antal sakfrågor har kontrollerats av projektledningen eller inspektörer med Kemi och projektdeltagare under arbetets gång för att minimera risken för misstag vid användning av den något komplicerade lagstiftningen.

Kontakter med kemikalieinspektionen har tagits direkt av respektive inspektör då allvarigare brister som kan hänföras till fel i tillverkningsledet upptäckts, de inspekterade företagen har också uppmanats att själva kontakta de leverantörer som levererat felaktiga produkter. Kemikalieinspektionen kommer också att få kopior på beslut om miljöstraffavgifter och åtalansmälningar för att därigenom få en möjlighet att agera mot tillverkare och importörer.

5. Resultat

5.1. Typ av butik

Av de 52 försäljningsställen som inspekterades är 3 stycken att betrakta som grossister, övriga 49 sålde direkt till kund. Majoriteten av de sistnämnda riktade sig i första hand till privatkonsumenter, men många hade även försäljning till yrkesmässiga användare. Särskilt vanligt med kombinerad butik för försäljning till privatkunder och företag var det inom färghandelsbranschen.

De inspekterade företagen är verksamma inom ett flertal olika branscher och områden, t.ex. färghandel, försäljning till lantbruk, järnhandel, byggvaruhus, lek- och hobbyaffärer, stormarknader, bensinstationer och försäljning av bil- och båtvårdprodukter. Fördelning av inspekterade objekt på respektive bransch framgår av tabellen nedan.

Bransch	Antal objekt
Färghandel	23
Försäljning till lantbruk	2
Järnhandel	6
Byggvaruhus	8
Lek- och hobbyaffärer	3
Stormarknader	3
Bensinstationer	1
Bil- och båtvård	6
Övrigt	9

Inom kategorin övrigt återfinns fiske/jakt/marin-butiker, sportaffärer, försäljare av städtillbehör, bil- och industrilacksförsäljare samt bekämpningsföretag. Att totalsumman blir större än antalet inspekterade objekt beror på att en del butiker kan härröras till flera kategorier.

Antal anställda varierade kraftigt mellan ensamföretag och företag med runt 25 anställda, medeltalet anställda var 8 st.

5.2. Typ av kemiska produkter

Lim och klister, färg och lack samt lösningsmedel var de vanligaste produktkategorierna tätt följd av syror och baser, bekämpningsmedel och bil/båtvårdsprodukter. Båtbottenfärger, konstnärsfärg och metanol var mer sällsynt förekommande. Andra produktkategorier som noterades vid besöken var bland annat impregneringsmedel, hygien- och rengöringsprodukter, oljor, flussmedel, flockmedel, glykol och bitumen. Se även tabell nedan.

Produkttyp	Antal försäljningsställen
Färg och lack	43
Bekämpningsmedel	27
Syror och baser	32
Lösningsmedel	41
Lim och klister	44
Metanol	5
Bil- och båtvårdsprodukter	24
Konstnärsfärg	8
Båtbottenfärger	14
Annat	9

5.3. Import av kemiska produkter

Tre av företagen uppgav att de själv importerade varor från 3:e land. Två av dessa hade inte anmält importen till produktregistret i enlighet med bestämmelserna i 10-11 §§ i förordningen om kemiska produkter och biotekniska organismer. Ärendena kommer därför att lämnas till miljöåklagaren och miljöstraffavgift övervägs.

Ett av företagen importerade produkter som krävde importtillstånd enligt 14 kap 12 § miljöbalken, vilket också fanns.

5.4. Egen blandning av färg

Hälften, 26 stycken, av de inspekterade företagen uppgav att de gjorde egen blandning av färg. Det är något oklart huruvida inspektörerna klassat brytning av färg som blandning eller inte, vilket får kontrolleras från fall till fall om en uppföljning ska göras. Bakgrunden till frågan var egentligen att vi i samband med detta projekt även ville skaffa oss en bild av vilka företag i länet som hanterar färgpigment och liknande produkter som grund för eventuella fördjupade inspektioner inom området i framtiden. Dessutom ansåg vi att det finns en väsentlig gradskillnad vilka krav på skyddsåtgärder och liknande man kan ställa på lösviktshandling av vanlig, vattenbaserad färg och motsvarande förfarande andra kemiska produkter, tex. syror och metanol. Frågan om lösviktshandling av färg skildes därför åt från lösviktshandling av övriga kemiska produkter i checklistan och diskuteras inte heller vidare inom ramen för detta projekt.

5.5. Egen blandning och lösviktsförsäljning av andra kemikalier än färg

Tre av företagen uppgav att de utförde blandning eller lösviktsförsäljning av andra kemikalier än färg, i ytterligare ett fall behövs mer utredningar innan frågan kan avgöras. Två av företagen ovan kan förmodligen klassas som tillverkare av kemiska produkter genom att de i samband med omtappningen även byter namn på produkten.

Aktuella produkter var främst olika typer av lösningsmedel.

5.6. Leverantörer

Tretton av företagen köpte produkter från nio olika företag inom länet. Som leverantörer i länet uppgavs Kem och Bilvård i Eskilstuna, Axel Barkman AB i Eskilstuna, Alcro Nykvarn, Färgbygge AB i Nykvarn, Persons Bilplåt i Strängnäs, Mekonomen Eskilstuna, Kart i Gnesta samt Skobes i Katrineholm.

Ett stort antal huvudleverantörer uppgavs för de 35 företag som uppgav att de handlade av leverantörer utanför länet. Några av de mindre företagen och ”märkeskedjor” köpte så gott som samtliga sina produkter från en grossist som i sin tur handlade av ett antal olika primär- och sekundärleverantörer. De större företagen köpte ofta sina produkter direkt från en- eller flera större leverantörer.

5.7. Särskilt farliga kemiska produkter

En fjärdedel, 13 stycken, av de inspekterade företagen sålde särskilt farliga kemiska produkter. Av dessa hade 4 erforderliga tillstånd enligt 14 kap 12 § miljöbalken och 6 stycken sålde produkter som var undantagna tillståndsplikt. Det var således 3 företag som ertappades med att sälja särskilt farliga, tillståndspliktiga kemikalier utan tillstånd. För dessa övervägs miljöstraffavgift och ärendena har överlämnats eller kommer att överlämnas till miljöåklagaren.

5.8. Typ av särskilt farliga kemiska produkter som såldes

Metanolhaltiga produkter i koncentrationer från 10 %, svavelsyra i koncentrationer från 15 % och stenkolstjärnprodukter såldes på tre försäljningsställen vardera. Blyinnehållande färger såldes på två ställen.

Övriga särskilt farliga kemiska produkter som såldes på enstaka ställen var formalin, silverlodblandning, salpetersyra i koncentrationer över 20 %, dödskallemärkta bekämpningsmedel och färger innehållande kromater.

De företag som sålde produkter som klassades som cancerogena, mutagena eller reproduktionstoxiska gjordes uppmärksamma på att dessa endast får överlåtas för yrkesmässigt bruk och då måste vara märkta med texten "endast för yrkesmässigt bruk".

De som sålde totalförbjudna eller allvarligt felmärkta produkter fick föreläggande att upphöra med detta alternativt försäljningsförbud. Här bör poängteras att flertalet plockade undan dessa produkter frivilligt när felaktigheterna påtalades och bestämmelserna motiverades.

5.9. Anteckningar

Av de tretton företag som sålde särskilt farliga kemiska produkter hade sex stycken enbart produkter som är undantagna anteckningsplikt enligt 8 kap 4 § KIFS 1998:8, fyra förde erforderliga anteckningar medan tre företagare missat sin anteckningsskyldigheten helt.

5.10. Kvalitet på anteckningarna

Kvaliteten på de förda anteckningarna var god förutom på punkten där det ska antecknas om köparen är yrkesmässig eller privat samt hur köparen styrks sin behörighet. Det ska dock påtalas att underlaget endast utgöra av fyra företag, varför alltför långtgående slutsatser inte kan dras av resultatet.

5.11. Förvaring av särskilt farliga kemiska produkter i butik

Sex försäljningsställen förvarade särskilt farliga kemiska produkter i butiken på ett sådant sätt att de var tillgängliga för allmänheten. Det innebär att endast hälften av berörda företag följer bestämmelserna i KIFS 1998:8 3 kap 7 §. Paragrafen säger att de produkter som omfattas av tillståndskrav ska förvaras på ett sådant sätt att obehöriga inte kan komma åt dem.

I ett par av försäljningsställena med godtagbar förvaring av tillståndspliktiga kemiska produkter i butiken förvarades de aktuella produkterna inlåsta i glasskåp. Övriga företag med godkänd hantering hade inte produkterna framme i butiken alls utan endast på lagret.

5.12. Förvaring av särskilt farliga kemiska produkter på lager

Begränsningen av obehörigas tillgänglighet till särskilt farliga kemiska produkter på lagret var något bättre än i butiken. Trots detta förvarade fyra försäljningsställen särskilt farliga kemiska produkter på lagret på ett sådant sätt att obehöriga skulle kunna komma åt dem.

5.13. Övriga synpunkter på lagringen av särskilt farliga kemiska produkter

Förvaring och hantering av de särskilt farliga kemiska produkterna var bortsett från ovanstående brister i begränsning av obehörigas tillgång i de flesta fall varit relativt bra, både på lager och i butik. Det som har gett anmärkningar har varit placering och hantering av kemikalier i närheten av golvbrunnar. Det förekommer även ett antal anmärkningar på ordningen i butik och på lager. Vikten av att skilja på konsumenttillgängliga produkter och produkter för yrkesmässigt bruk har tagits upp vid inspektionen av ett antal försäljningsställen.

5.14. Märkning av särskilt farliga kemiska produkter

Av de 37 särskilt farliga kemiska produkter som granskades med den speciella checklisten för märkning var endast 9 stycken korrekt märkta enligt 9 § KIFS 1994:12.

Flertalet produkter som klassas som cancerogena, mutagena eller reproduktionstoxiska saknade erforderlig förpackningsmärkning "Endast för yrkesmässigt bruk".

Andra vanliga brister var avsaknad av namn, adress och telefonnummer till tillverkare/importör och försäljare, avsaknad av farobeteckning och avsaknad av uppgifter om innehållets vikt eller volym.

5.15. Kännbar varningsmärkning och barnskyddande förslutning

Hos nästan en tredjedel, 18 st, av de besökta företagen saknades kännbar varningsmärkning på en eller flera produkter som enligt KIFS 1998:8 3 kap 4 § ska vara försedda med sådan. Främst fanns bristen hos hälsoskadliga och frätande produkter, men även mycket giftiga och giftiga produkter i konsumentförpackning som saknade triangel återfanns i butikshyllorna.

Ett antal företag, 13 st, sålde produkter utan den barnskyddande förslutning som krävs enligt KIFS 1998:8 3 kap 3 §. Även här fanns bristerna främst hos frätande och hälsoskadliga produkter, men förekom även hos mycket giftiga och giftiga produkter. Flera butiker saluhöll frätande produkter i pappers- och plastpåsar, vilkas barnskyddande funktion var mycket tveksam. Ett annat, relativt vanligt, problem var sprayflaskor med hälsoskadligt innehåll och riskfras R 65 (Farligt; Kan ge lungskador vid förtäring) som såldes i en förpackning där själva sprayanordningen var mycket lätt att skruva av. Även för dessa var den barnskyddande effekten mycket tveksam.

För de företag som saluhållit kemiska produkter utan föreskriven kännbar varningsmärkning eller barnskyddande förslutning kommer åtalansmälan att göras och beslut om miljöstraffavgifter att övervägas. Tveksamma fall av barnskyddande förslutning diskuteras med Kemikalieinspektionen innan åtgärderna genomförs.

Några av de besökta företagen hade rutiner för att vid uppackning kontrollera att erforderlig information fanns på produkterna, hos dessa fanns betydligt färre brister i den kännbara varningsmärknings och barnskyddande förslutning än hos de som helt förlitade sig på leverantörerna utan att ha kollat upp att de i sin tur har fungerande rutiner.

5.16. Synpunkter på lagring och hantering av kemiska produkter i butik och på lager

Hos ungefär hälften av de besökta företagen betraktades ordningen på lagret och i butiken som relativt god.

Liksom för de särskilt farliga kemiska produkterna rörde de vanligaste synpunkterna på lagringen av övriga kemiska produkter förekomsten av brunnar på olämpliga ställen, både golvbrunnar inomhus och dagvattenbrunnar utomhus vid inlastningsplatserna. En annan vanlig notering var att det är viktigt att skilja på förvaringsutrymmen livsmedel och kemikalier i såväl butik som lager. Vidare påtalade tillsynsmyndigheten ofta att verksamhetsutövarens rutiner för kontroll och utrensning av gamla, felmärkta och förbjudna produkter måste förbättras.

5.17. Senaste brandsyn

Frågan fanns som nämnts tidigare med för att underlätta tillsynsarbetet och samordningen mellan olika myndigheter. Möjligheten att titta på brandsynsprotokoll och vid behov rådgöra med räddningstjänsten innan tillsynen användes vid uppskattningsvis en fjärdedel av inspektionerna.

I ett par fall konstaterades behov av ytterligare kontakter efter tillsynen mellan räddningstjänsten och miljömyndigheten för att samordna vilka krav som ska ställas på verksamhetsutövaren. Räddningstjänsten informerades även i ett fall om en butik som saluhöll stora mängder brandfarlig vara i butikslokalen tillsammans med andra kemiska produkter på ett i miljömyndighetens ögon tveksamt sätt.

5.18. Egenkontroll och skriftliga rutiner

Eftersom frågan var löst formulerad och omfattar verksamheter med olika långtgående juridiska krav på egenkontroll är det svårt att göra en djupare analys av resultatet.

Det framgår dock tydligt att rutinerna för egenkontroll kan förbättras hos många företag, endast sju av de inspekterade företagen hade en egenkontroll som uppfattades som tillfredställande av tillsynsmyndigheten. Ytterligare fyra företag höll på att utarbeta rutiner i samband med ISO-certifiering. De övriga hade i bästa fall rutiner för hantering av varuinformationsblad, men saknade egenkontroll när det gäller övriga delar, t.ex. för kontroll av produktmärkning och andra krav på förpackningarna.

Erforderlig kemikalieförteckning enligt 7 § förordningen om verksamhetsutövarens egenkontroll saknades hos flera av de verksamheter som genom att de säljer tillståndspliktiga kemiska produkter är skyldig att ha en sådan.

5.19. Sammanfattning av åtgärder som genomförts eller kommer att övervägas

Ca 40 % av inspektionerna avslutades med besked att inga vidare åtgärder kommer att vidtagas från tillsynsmyndighetens sida med anledning av besöket. Under en del av dessa besök meddelades dock skriftliga eller muntliga råd rörande kemikaliehantering eller egenkontroll.

Efter övriga besök kommer tillsynsmyndigheten att vidta en eller en kombination av flera olika åtgärder, såsom föreläggande, förbud, miljöstraffavgift och åtalsanmälan.

Totalt sett så övervägdes förelägganden eller förbud vid 21 besök. Flertalet av åtgärdskraven har redan resulterat i praktisk handling, majoriteten i mycket nära anslutning till inspektionstillfället. I skrivande stund har inga förelägganden eller förbud överklagats.

Miljöstraffavgift har övervägts eller kommer att övervägas för 23 försäljningsställen. Överväganden om flera olika miljöstraffavgifter för olika förseelser vid ett och samma försäljningsställe är inte ovanligt. Ett antal beslut i fråga om miljöstraffavgifter har redan fattats, de flesta miljöstraffavgiftsärendena är dock i kommunikeringskedet ännu, beslut förväntas under de närmaste månaderna. Några beslut om miljöstraffavgift har överklagats när denna rapport skrivs.

Åtalsanmälan har gjorts eller kommer att göras för ca 23 försäljningsställen. Åtalsanmälningar för misstänkta överträdelser mot flera olika bestämmelser vid samma företag var vanliga, liksom att flera olika produkter som saluhålls vid försäljningsstället uppvisar samma typ av brister.

6. Diskussion och slutsatser

6.1. Diskussion av inspektionsresultatet

Som det framgår av resultatsammanställningen fanns en hel del brister i framförallt märkning av produkterna, barnskyddande förslutning och kännbar varningsmärkning hos många av försäljningsställena. Även hanteringen av produkter som endast får säljas för yrkesmässigt bruk var under all kritik liksom kännedomen om vilka produkter som av olika skäl är helt förbjudna att sälja.

Lagring och annan fysisk hantering av kemiska produkter var däremot bra eller godtagbar i de flesta fall liksom hanteringen av varuinformationsblad.

Antalet butiker som sålde särskilt farliga kemiska produkter utan tillstånd var lägre än vad som befarades vid projektstarten, men trots det ändå för många för att vara godtagbart. Särskilt farliga kemiska produkter kan utgöra en så stor fara om de hamnar i orätta händer att tillståndsplikten i förekommande fall måste tas på stor allvar.

Den sammantagna bilden är relativt mörk när det gäller handlarnas kännedom om och efterföljande av kemikalielagstiftningen, särskilt som inspektionsresultatet bör beaktas mot bakgrund av att information om de planerade inspektionerna skickades ut innan besöken.

Resultatet visar tydligt att bristande egenkontroll, dålig kännedom om gällande bestämmelser i kombination med en alltför stark tro på leverantörernas kunskap ligger bakom många av de fel som uppmärksammats vid inspektionerna. Många av de företag som inspekterades satte enligt egen uppgift

sin tilltro helt till leverantören och utgick från att de varor som kom till butiken var korrekt märkta och förpackade. Resultatet av inspektionerna visade att det i dagsläget tyvärr inte är möjligt att helt förlita sig på tillverkare och leverantörer, utan att varje försäljningsställe behöver ha någon form av rutiner för att säkerställa att gällande lagstiftning följs. Detta framgår också av lagstiftningen, där i första hand tillverkarens och leverantörens ansvar framhålls, men där det samtidigt påtalas att ansvaret också finns hos slutförsäljaren.

Vid inspektionerna uppmanades företagen att skicka tillbaka felaktiga produkter till sina leverantörer samt att kontakta dem för närmare besked då oklarheter förelåg om exempelvis produktens innehåll och märkningskrav.

För att ytterligare påtala även leverantörens ansvar och förebygga att samma felaktiga produkt kommer ut till andra slutförsäljningsställen, kontaktade tillsynsmyndigheterna även Kemikalieinspektionen direkt i de flesta fall där allvarliga brister uppmärksammades samt i vissa fall även miljökontoret i den kommun tillverkaren håller till. Kopior på samtliga miljöstraffbeslut och åtalsanmälningar kommer också att sändas in till Kemikalieinspektionen. Genom detta förfarande kan åtgärder även vidas av Kemikalieinspektionen mot producenten och/eller leverantören i de fall de bedömer det vara nödvändigt.

En kombination av bättre rutiner för egenkontroll och högre krav på sina leverantörer behöver förmodligen åstadkommas vid ett stort antal av de besökta butikerna. Man bör dock komma ihåg att kemikalielagstiftningen är relativt komplicerad och omfattande vilket gör att behovet av extern information från till exempel myndigheter, branschorganisationer och tillverkare/leverantörer ändå kan antas vara stort, åtminstone till de mindre butikerna.

6.2. Diskussion om behovet av kemikalieinformation och tillsyn

Som tillsynsmyndigheterna i många fall kunde konstatera så var behovet av såväl information och rådgivning som mer regelrätt inspektion av verksamheten mycket stort eftersom att antal allvarliga brister upptäcktes vid de försäljningsställen som besöktes inom ramen för projektet.

Det fanns visserligen ett antal butiker där inga som helst problem uppmärksammades vid inspektionen och där kunskapsnivån hos verksamhetsutövaren var mycket hög. Tyvärr var sådana försäljningsställen i minoritet av de företag som inspekterades inom ramen för detta projekt även om de utgjorde ljusglimtar i helhetsbilden. Totalt sett var kunskapsnivån bland länets företag alltför låg när projektet startades.

Att behovet av information är stort framgick även då flera företag efterlyste mer information om gällande bestämmelser och tips för hur de kan förbättra sin verksamhet. Att så många brister av olika slag uppmärksammades är också ett tecken på att kemikaliehantering och kemikalielagstiftning är svåra områden, även för den majoritet av företag som har en vilja att göra rätt.

Paradoxalt nog så fanns det även bland de verksamheter som inspekterades flera företag som varken kontrollerat sitt sortiment mot det utskickade informationsmaterialet eller på annat sätt försökt sätta sig in i bestämmelserna på förhand. Några hade inte läst utskicket innan inspektionstillfället. Frågan om detta beror på ointresse, ovilja, tidsbrist eller dåligt utformad information är omöjlig att svara på här.

De genomgångar av regler och förslag på hur brister kan avhjälpas som framlades vid inspektionstillfällena kan i dessa fall förhoppningsvis ha en kunskapshöjande effekt hos verksamhetsutövarna oavsett orsak till att tidigare information inte uppmärksammats.

6.3. Måluppfyllnad

Det första projektmålet löd ”Kunskapen om regler om märkning och försäljning av kemiska produkter är hög hos försäljningsställena i Södermanlands län”. Med bakgrund av resultatet av inspektionerna var så pass dåligt både när det gäller kunskap och regelefterlevnad, så kanske det ännu inte går att säga att vi redan inom detta projekt nått ända fram till målet. Dock så har vi genom projektet kommit en bra bit på väg och förhoppningsvis lagt grunden för fortsatt arbete mot god kunskap och bättre regelefterlevnad hos länets försäljningsställen.

Det andra projektmålet löd ”Kommunerna och länsstyrelsen har god kännedom om var det säljs kemiska produkter i allmänhet och livsfarliga och mycket farliga kemiska produkter i synnerhet. Kommuner och länsstyrelse har god kännedom om aktuell lagstiftning”. Det kan anses vara uppnått genom den satsning som nu gjorts i samband med projektet. Hos inspektörer och miljöskyddshandläggare vid kommuner och länsstyrelse behövdes motivation till inläsning och aktivt arbete med kemikalielagstiftningen för att komplettera och aktualisera kunskaper på området. Då det var länge sedan kemikalitillsyn i någon mer organiserad form genomfördes i länet så behövdes förmodligen denna form av projekt för att kemikalietillsynsarbetet skulle ta fart på allvar i länet. Genom projekt har förhoppningsvis en bra grundnivå uppnåtts från vilken den fortsatta kemikalietillsynen kan genomföras och utvecklats varför delmålet kan anses vara uppfyllt.

6.4. Projektets inriktning, avgränsning och omfattning

Den övergripande genomgång med stickprovskontroller hos ett stort antal företag som prioriterats framför mer djupgående tillsyn på färre objekt vid projektets planering visade sig vara relativt svårt att genomföra i praktiken. Under arbetets gång kom projektets omfattning att allt mer begränsas till ett mindre antal verksamheter än vad som planerats från början. I gengäld lades mer tid på varje inspektion och stickproven tenderade att bli tätare än vad som planerats från början.

Orsakerna var flera, främst att det tog mycket mer tid än planerat att på varje ställe gå igenom sortimentet ytligt i jakt på särskilt farliga kemiska produkter. Vid den planerat ytliga genomgången återfanns ofta andra produkter än särskilt farliga med brister som inspektörerna bedömde att behövde påtalas.

Detta fördjupade arbetssätt upplevdes som relativt tidseffektivt och i vissa fall mer tillfredsställande än att enbart fokusera på de särskilt farliga kemiska produkterna, men ledde till att färre objekt inspekterades än vad som planerades från början.

En positiv bieffekt av förhållningssättet var att ett antal andra brister uppdagades och kunde rättas till än de som projektet primärt fokuserade på. Bland annat hittades ett antal förbjudna båtbottnfärger, bekämpningsmedel vars godkännande utgått samt produkter med felaktig märkning. De negativa effekterna var självfallet att färre objekt hann inspekteras.

Sammanfattningsvis kan man säga att kemikalietillsyn tar tid, det kan finnas vissa avgränsningsproblem men att den i många fall verkligen behövs hos de besökta företagen. Att ett antal allvarliga brister i kemikaliehanteringen inom länet kunde avhjälpas inom ramen för

projektet gör att valet att satsa tid och kraft på kemikalietillsyn borde kunna kännas bra för de flesta deltagarna, vilket också framgick av projektuppföljningsmötet.

7. Vad händer nu?

7.1. Resultatredovisning

Projektet avslutas genom denna projektrapport. Rapporten redovisas även muntligt för de inspektörer som deltagit i projektet. De för i sin tur för informationen vidare till sina nämnder. Resultatet redovisas också på en presskonferens som projektgruppen anordnar.

Rapporten skickas ut till kommunerna i Sörmland, inspekterade företag samt till landets övriga länsstyrelser.

7.2. Överlämnande av material till kemikalieinspektionen

Det material som rör brister hos leverantörer kommer att sammanställas och vidarebefordras till Kemikalieinspektionen på lämpligt sätt.

7.3. Kvarvarande åtgärder

De kvarvarande åtgärderna, såsom resterande beslut i fråga om miljöstraffavgifter, genomförs av respektive tillsynsmyndighet. Kemikalieinspektionen underrättas lämpligen om såväl miljöstraffavgiftsbeslut som åtalsanmälningar.

7.4. Uppföljande inspektioner

Uppföljning av förelägganden och förbud görs av respektive kommun. Flera tillsynsmyndigheter planerar uppföljande inspektioner inom en snar framtid med anledning av vad som framkommit i projektet.

7.5. Uppföljning av åtalsanmälningar, miljöstraffavgifter och ev. överklaganden

Uppföljning av åtalsanmälningar, miljöstraffavgifter och eventuella överklaganden sker av respektive tillsynsmyndighet i varje enskilt ärende.

Länsstyrelsen kommer också att följa vad som händer och försöka sammanställa helhetsbilden regionalt när det gäller resultat av åtalsanmälningar, miljöstraffavgiftsbeslut och eventuella överklaganden inom kemikalieområdet.

7.6. Ytterligare information till inspekterade företag

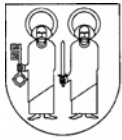
Rapporten kommer som tidigare nämnts att skickas till de företag som inspekterats inom projektet. Ett informationsseminarium för intresserade företag har dessutom hållits under november månad 2001 tillsammans med Kemikalieinspektionen. Detta för att företagen skulle få tillfälle att ställa frågor om med anledning av de inspektioner som genomförts hittills samt få möjlighet att lära sig mer om kemikalielagstiftningen.

7.7 Genomförande av projektet i länets övriga kommuner

Tillsyner motsvarande de som omfattas av projektet kommer under slutet av 2001 och år 2002 att genomföras även i Trosa och Gnesta kommuner. Arbetet kommer att göras av respektive miljökontor med hjälp av länsstyrelsen.

8. Bilageförteckning

- 1 Informationsmaterial till företagen
- 2 a och b Tillsynschecklistor
- 3 a och b Mallar för miljöstraffavgift och åtalsanmälan
- 4 Informationsmaterial om att söka tillstånd enligt 14 kap miljöbalken

STRÄNGNÄS KOMMUN

Samhällsbyggnadskontoret

Datum

Avsändare, tjänsteställe, handläggare

Miljö och hälsoskydd
Katarzyna Knyszewska Westman, tfn 0152-292 89

Till alla försäljare av kemiska produkter i Strängnäs kommun

Den kommunala Miljö- och räddningsnämnden (eller motsvarande) har enligt miljöbalken tillsyn över kemikaliehantering. Tillsynen omfattar samtliga som hanterar kemiska produkter, inklusive försäljningsställen.

För att höja kunskapsnivån när det gäller regler om försäljning av kemiska produkter för konsumentbruk hos försäljningsställen i länet har kommunerna i samarbete med länsstyrelsen i Södermanlands län för avsikt att under första halvåret 2001 genomföra ett gemensamt kemikalietillsynsprojekt, "projekt 14:12". Projektet ska även ge tillsynsmyndigheterna ett bättre grepp om vilka försäljningsställen det finns i länet. Projektet ska särskilt rikta in sig på försäljning av livsfarliga och mycket farliga kemiska produkter, alltså de som kräver försäljningstillstånd (miljöbalkens 14 kapitel, 12 §).

För att uppnå ovan nämnt syfte ska alla försäljare vid tillsynbesöket kunna ta fram egenkontrollprogram, försäljningstillstånd, kemikalieförteckning, anteckningar över försäljning av särskilt farliga kemiska produkter och brandsynprotokoll. I vissa fall behövs importtillstånd och anmälan till Kemikalieinspektionens produktregister. Dessa dokument ska kunna visas upp.

Ett egenkontrollprogram och en kemikalieförteckning som uppfyller kraven i förordningen (SFS 1998:901) om verksamhetsutövarens egenkontroll krävs av de verksamheter som har försäljningstillstånd. Någon form av egenkontrollprogram bör dessutom finnas för de flesta verksamheter som hanterar kemiska produkter.

Hantering och försäljning av kemiska produkter inklusive bekämpningsmedel är omgärdat av ytterligare en rad föreskrifter. Till detta brev bifogar vi kort information om kraven på kännbar varningsmärkning, barnskyddande förslutning och om produkter som kräver försäljningstillstånd. För mer information om lagstiftning mm hänvisar vi till Kemikalieinspektionens hemsida www.kemi.se.

Vi vill erinra om att försäljning av livsfarliga och mycket farliga kemiska produkter utan tillstånd är ett brott mot miljöbalken och det är förenat med en miljöstraffsavgift på 25 000 kronor. Att saluhålla kemiska produkter utan föreskriven barnskyddande förslutning eller utan kännbar varningsmärkning är också brott och förenat med miljöstraffsavgift på 15 000 kronor.

Tillsynsavgift tas ut i form av timavgift. I Strängnäs kommun är timavgiften 629 kronor.

Vi planerar att besöka Ert företag den _____ kl. _____. Vänligen bekräfta mötesdatum senast den _____. Använd gärna e-post.

Miljökontoret

Krav på barnskyddande förslutning

Förpackningar till kemiska produkter skall, när dessa saluhålls i konsumenttillgängliga förpackningar i detaljhandeln, vara försedda med barnskyddade förslutning. Detta gäller förpackningar som är märkta med följande farosymbol och farobeteckning:

Mycket giftig

Giftig

Frätande

**Hälsoskadlig,
endast med riskfras
R65 (Farligt: kan ge
lungskador vid
förtäring)**

Samt produkter som
innehåller mer än 3 %
metanol.

Lagrum: KIFS 1998:8 3 kap 3 §.

Krav på kännbar (taktil) varningsmärkning

Förpackning till kemiska produkter skall, när dessa saluhålls i detaljhandeln, vara försedda med kännbar varningsmärkning. Detta gäller förpackningar som är märkta med följande farosymbol och farobeteckning:

Mycket giftig

Giftig

Frätande

Hälsoskadlig

Lagrum: KIFS 1998:8, 3 kap 4 §

Tillståndskrav för försäljning av kemiska produkter

Följande lathund är avsedd som hjälp för en första snabborientering om vilka produkter som kan vara förbundna med krav på överlåtelsestillstånd. För att en fullständig bild av vilka ämnen och produkter som är tillståndspliktiga, förbundna med olika restriktioner eller belagda med saluförbud hänvisas till aktuell lagstiftning.

Regler om kemiska produkter finns främst i:

- 14 kap Miljöbalken (SFS 1998:808)
- Förordningen om kemiska produkter och biotekniska organismer (SFS 1998:941)
- Förordningen om bekämpningsmedel (SFS 1998:947)
- Förordningen om PCB (SFS 1985:837)
- Förordningen om förbud m.m. i vissa fall i samband med hantering, införsel och utförsel av kemiska produkter (SFS 1998:944)
- 8-12 kap i Kemikalieinspektionens föreskrifter (KIFS 1998:8) om kemiska produkter och biotekniska organismer.

Ovanstående författningstext finns samlad i Kemikalieinspektionens regelbok som ges ut årligen. Kemikalieinspektionens OBS- och Begränsningslistor kan ge god vägledning vid identifiering av hälso- och miljöskadliga ämnen.

Bestämmelser om tillståndskrav

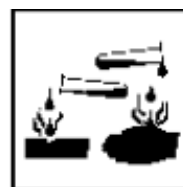
Tillståndskrav gäller för produkter som är märkta (eller ska vara märkta) med följande farosymbol och farobeteckning:

Mycket giftig

Giftig

Frätande
end med riskfras R 35 -
Starkt frätande

Lagrum: Miljöbalken 14 kap.12 §, Förordningen om kemiska produkter och biotekniska organismer 2 §, KIFS 1998:8 8 kap 1 §.

Lathund angående tillståndskrav för vissa vanliga ämnen

Ämne	Tillstånd behövs	Anm.
Salpetersyra	vid konc. fr.o.m. 20 %	
Svavelsyra	vid konc. fr.o.m. 15 %	
Saltsyra	nej	
Ättikssyra	vid konc. fr.o.m. 90%	Isättika = koncentrerad ättikssyra
Fluorvätesyra	ja	Fluorvätesyra = Vätefluorid
Metanol	vid konc. fr.o.m. 10 %	Tillstånd behövs endast för försäljaren
Formalin	vid konc. fr.o.m. 25 %	Formalin = Formaldehyd

Ett ämnes klassificering framgår av Kemikalieinspektionens föreskrift om klassificering och märkning av kemiska produkter (KIFS 1994:12 med ändring KIFS 1999:3). Finns även att tillgå som lättanvänd databas på Kemikalieinspektionens hemsida www.kemi.se.

Undantagna ämnen och ämnesgrupper:

<i>Ämne</i>	<i>Tillstånd behövs</i>	<i>Anm.</i>
Natriumhydroxid	nej	
Kaliumhydroxid	nej	
Kromater	nej	*
Stenkolstjära	nej	*
Explosiva varor	nej	
Flussmedel	nej	
Konstnärsfärger i pastaform	nej	Typ: färg på tub
Ammoniakgas	nej	Kylmedel i båtkylsystem

* De flesta kromater får dock endast säljas till yrkesverksamma användare och stenkolstjära får endast säljas till yrkesverksamma användare. Samma förbud för försäljning till vanliga konsumenter gäller för flera tillståndspliktiga och undantagna dödskallemärkta produkter. De får inte säljas till allmänheten utan endast till yrkesverksamma på grund av att de är cancerframkallande, mutagena eller reproduktionstoxiska. Begränsningarna gäller dock inte för konstnärsfärg på tub.

Lagrum: Undantagen finns i KIFS 1998:8, 8 kap 2 §

Begränsningarna för försäljning av cancerogena produkter finns i KIFS 1998:8 10 kap 15 § med ändringar KIFS 2000:5.

Checklista till kemikalieprojektet**DATUM** _____**BUTIKENS NAMN** _____**ORGANISATIONSNUMMER** _____**INSPEKTÖR, MYNDIGHET** _____**NÄRVARANDE** _____

ANSVARIG FÖR BUTIKEN (VD EL. LIKNANDE) _____

1. TYP AV BUTIK

☐ Färghandel	☐ Byggvaruhus	☐ Bensinstation
☐ Försäljning till lantbruk	☐ Hobby/lek	☐ Bilvård/Bil(Båt)tillbehör
☐ Järnaffär	☐ Stormarknad	☐ Annat _____

Antal anställda _____

2. TYP AV KEMISKA PRODUKTER

☐ Färg/lack	☐ Lösningsmedel	☐ Bil(båt)vård
☐ Bekämpningsmedel	☐ Lim/klistor	☐ Konstnärsfärg
☐ Syror, baser	☐ Metanol	☐ Båtbottenfärger
☐ Annat _____		

3. FÖREKOMMER EGEN IMPORT (FR. 3:E LAND) AV KEMIKALIER

-
- Ja
-
- Nej

Om ja, är anmälan till produktregistret gjord? Ja Nej
Finns tillstånd för egen import? Ja Nej

4. FÖREKOMMER EGEN BLANDNING AV FÄRG (Även tillsättning av pigment)

-
- Ja
-
- Nej

5. FÖREKOMMER EGEN BLANDNING OCH LÖSVIKTSFÖRSÄLJNING AV ANDRA KEMIKALIER ÄN FÄRG

Ja Nej

Kommentarer _____

6. KÖPER FÖRSÄLJNINGSSTÄLLET AV LEVERANTÖR SOM FINNS I LÄNET

Ja Nej Både och

Om ja, vilken leverantör i länet _____

Vilken huvudleverantör anlitas _____

7. SÄLJS LIVSFARLIGA OCH MYCKET FARLIGA KEMISKA PRODUKTER

Ja Nej (hoppa över frågorna 8--14)

Om ja, finns tillstånd för försäljningen Ja Nej

Om ja, jämför mot tillståndet, kommentarer _____

8. TYP AV LIVSFARLIGA OCH MYCKET FARLIGA KEMISKA PRODUKTER SOM SÄLJS, GRANSKA KEMIKALIEFÖRTECKNINGEN (ÄR DEN KOMPLETT)

9. FÖRS ANTECKNINGAR ÖVER FÖRSÄLJNING

Ja Nej

10. FRÅGOR OM ANTECKNINGARNA (finns alla uppgifter med, hur förs anteckningarna osv.)

Datum för försäljning finns finns ej

Produktnamn och mängd finns finns ej

Köparens namn eller firmanamn och adress finns finns ej

Om köpet är gjort för yrkesmässigt bruk eller privat finns finns ej

Uppgift om hur privat köpare har visat sin behörighet

finns

finns ej

Kommentarer _____

11. FÖRVARAS LIVSFARLIGA OCH MYCKET FARLIGA KEMISKA PRODUKTER I BUTIKEN SÅ ATT OBEHÖRIGA EJ KAN KOMMA ÅT DEM

Ja

Nej

Kommentarer _____

12. FÖRVARAS LIVSFARLIGA OCH MYCKET FARLIGA KEMISKA PRODUKTER PÅ LAGRET SÅ ATT OBEHÖRIGA EJ KAN KOMMA ÅT DEM

Ja

Nej

13. ÖVRIGA SYNPUNKTER PÅ LAGRINGEN (t ex oskyddade golvbrunnar, olämplig samförvaring, märkning på hyllor, ordning)

14. MÄRKNING AV LIVSFARLIGA OCH MYCKET FARLIGA KEMISKA PRODUKTER (se separat formulär)

15. FÖREKOMMER FÖRSÄLJNING AV KONSUMENT FÖRPACKNINGAR UTAN

Kännbar varningsmärkning

Ja

Nej

Foto

Barnskyddande förslutning

Ja

Nej

Foto

Kommentarer (produkter, mängd, leverantör) _____

16. SYNPKTER PÅ LAGRING OCH HANTERING AV KEMISKA PRODUKTER I BUTIK OCH PÅ LAGER

17. SENASTE BRANDSYN, DATUM OCH BRANDSYNEFÖRÄTTARE SAMT EVENTUELLA ANMÄRKNINGAR

18. FINNS EGENKONTROLLPROGRAM OCH SKRIFTLIGA RUTINER

19. SAMMANFATTNING

Följande åtgärder kommer att övervägas

- Föreläggande Åtalsanmälan Miljösanktionsavgift
 Förbud för försäljning Ingen åtgärd

20. KOMMENTARER TILL INSPEKTIONEN, OMDÖME OM BUTIKENS HANTERING AV KEMISKA PRODUKTER MM

Datum, Inspektör

Mottaget av

Uppllysning

Särskild inspektionsrapport kommer att översändas

Checklista för märkning av livsfarliga och mycket farliga kemiska produkter

NAMN PÅ PRODUKTEN _____

LEVERANTÖR _____

Finns följande uppgifter på produktens etikett?

HANDELSNAMN ELLER BETECKNING	☐ Finns	☐ Finns ej
INGÅENDE ÄMNE/ÄMNEN	☐ Finns	☐ Finns ej
FAROSYMBOL MED FAROBETECKNING	☐ Finns	☐ Finns ej
RISKFRASER	☐ Finns	☐ Finns ej
SKYDDSFASER	☐ Finns	☐ Finns ej
NAMN, ADRESS, TFNNR TILL LEVERANTÖR ELLER IMPORTÖR	☐ Finns	☐ Finns ej
SÄLJARENS NAMN, ADRESS OCH TFNNR	☐ Finns	☐ Finns ej
FÖR BEREDNINGAR I KONSUMENTFÖRPACKNINGAR, INNEHÅLLETS VIKT ELLER VOLYM	☐ Finns	☐ Finns ej

Tilläggsuppgifter för att kontrollera förbud enligt KIFS 2000:5 15 § om CMR-ämnena i konsumentprodukter

KLASSAS PRODUKTEN SOM:

CANCEROGEN med R 45 "Kan ge cancer" eller R 49 "Kan ge cancer vid inandning"	☐ JA	☐ NEJ
MUTAGEN med R 46 "Kan ge ärftliga genetiska skador"	☐ JA	☐ NEJ
REPRODUKTIONSTOXISK R 60 "Kan ge nedsatt fortplantningsförmåga" eller R 61 "Kan ge fosterskador"	☐ JA	☐ NEJ
ÄR FÖRPACKNINGEN MÄRKT MED "Endast för yrkesmässigt bruk"?	☐ JA	☐ NEJ

FLENS KOMMUN

TJÄNSTESTÄLLE.
Miljökontoret
Jerry Persson

TJÄNSTESKRIVELSE

2001-01-04

DIARIENR
2000.17

TILL
Miljö- och räddningsnämnden

Älgen 3, Färgkrängarn AB, beslut om miljöstraffavgift

Bakgrund

Hantering och försäljning av kemiska produkter omfattas av miljöbalken. Till miljöbalken finns också ett antal förordningar och föreskrifter knutna, fattade med stöd av balken.

Enligt 3 kap 3 och 4 § § kemikalieinspektionens föreskrifter (KIFS 1998:8) om kemiska produkter och biotekniska organismer och med stöd av 8 § förordningen (1998:941) om kemiska produkter och biotekniska organismer samt med hänvisning till 14 kap 8 § miljöbalken gäller följande:

3 § Produkter som är märkta med farobeteckningen *Mycket giftig*, *Giftig* eller *Frätande* samt produkter som är klassificerade i faroklassen *Hälsoskadlig* med riskfras R 65 ska när de säljs till konsumenter av detaljhandeln vara försedda med barnskyddande förslutning.

4 § Produkter som är märkta med farobeteckningen *Mycket giftig*, *Giftig*, *Frätande* eller *Hälsoskadlig* ska när de säljs till konsumenter av detaljhandeln vara försedda med kännbar varningsmärkning.

Enligt 8 kap 1 § kemikalieinspektionens föreskrifter (KIFS 1998:8) om kemiska produkter och biotekniska organismer och med stöd av 2, 14 § § förordningen (1998:941) om kemiska produkter och biotekniska organismer samt med hänvisning till 14 kap 12 § miljöbalken gäller följande:

För att överlåta produkter tillhörande faroklassen *Mycket giftig*, *giftig*, *cancerframkallande*, *mutagen*, *reproduktionstoxisk* och *frätande* (med riskfras *starkt frätande*) krävs tillstånd.

Enligt miljöbalken skall en näringsidkare betala en särskild avgift, miljöstraffavgift vid vissa överträdelser av bestämmelser i miljöbalken eller föreskrifter som meddelats med stöd av denna. Miljöstraffavgiften skall tas ut även om överträdelserna inte har skett uppsåtligt eller av oaktsamhet. Miljöstraffavgift skall dock inte tas ut om det är uppenbart oskäligt.

Bilaga 5.1 till förordningen om miljöstraffavgifter (1998:950) säger att en miljöstraffavgift skall betalas av den näringsidkare som utan tillstånd överlåter kemiska produkter som enligt föreskrifter meddelade av Kemikalieinspektionen anses som särskilt farliga (14 § förordningen (1998:1588) om kemiska produkter och biotekniska organismer). Avgiftsbeloppet uppgår till 25 000 kr.

Bilaga 5.1 till förordningen om miljöstraffavgifter (1998:950) säger att en miljöstraffavgift skall betalas av den näringsidkare som saluhåller kemiska produkter i konsumenttillgängliga förpackningar som saknar föreskriven barnskyddande förslutning (3 kap 3 §, KIFS 1998:8). Avgiftsbeloppet uppgår till 15 000 kr.

Bilaga 5.1 till förordningen om miljöstraffavgifter (1998:950) säger att en miljöstraffavgift skall betalas av den näringsidkare som saluhåller kemiska produkter i konsumenttillgängliga förpackningar som saknar föreskriven kännbar varningsmärkning (3 kap 3 §, KIFS 1998:8). Avgiftsbeloppet uppgår till 15 000 kr.

Ärendet

Vid ett tillsynsbesök hos Färgkrängarn konstaterades att 1 produkt (Plumbum Direkt) som kräver tillstånd för att försälja till yrkesverksamma såldes utan tillstånd från länsstyrelsen. Plumbum direkt stod dessutom tillgänglig för att kunna köpas av allmänheten. Produkten Kaustik Soda super saluhölls utan att vara försedd med barnskyddande förslutning. Produkten Ren och skär saluhölls utan föreskriven kännbar varningsmärkning. (Se bilagda foton för respektive produkt).

Miljökontorets bedömning

Färgkrängarn saknar föreskrivet tillstånd för försäljning av produkten *Plumbum direkt*. Produkterna förvarades åtkomlig för konsumenter. Detta innebär stor risk för konsumenterna då denna produkt innehåller giftiga kemikalier.

Produkten *Kaustik Soda super* var inte försedd med barnskyddande förslutning, vilket är allvarligt då den försålles till allmänheten.

Produkten *Ren och skär* saknade kännbar varningsmärkning, vilket kan medföra fara för synskadade.

Miljökontoret anser att Färgkrängarn har begått ovanstående överträdelse och miljökontoret föreslår därför att miljö- och räddningsnämnden fattar beslut om miljöstraffavgift.

Förslag till beslut

Miljö- och räddningsnämnden föreslås besluta

- att med stöd av 30 kap 3 § miljöbalken (SFS 1998:808) och hänvisning till 30 kap 1 § samma lag besluta att Färgkrängarn AB, Box 99, 642 33 Flen, orgnr 555555-5555, ska betala totalt 55 000 kr i miljöstraffavgift för att ha sålt produkt utan erforderligt tillstånd, sålt produkt utan föreskriven barnskyddande förslutning samt sålt produkt utan föreskriven upphöjd varningsmärkning,
- att avgiften ska betalas in till Naturvårdsverket enligt faktura senast den 28 april 2001,
- att detta beslut får efter sista betalningsdag verkställas såsom en dom som vunnit laga kraft.

Jerry Persson
Miljöinspektör

Rutin - administration – miljöstraffavgift

Upprättad: 2000-06-29

Ansvarig: Ann-Britt Svedberg

Reviderad: 2000-09-06/EF

Reviderad: 2000-11-02/EF

Fakta

Avgiften skall påföras näringsidkare som överträtt någon av bestämmelserna som finns i bilaga till förordningen (1998:950, ändrad 1998:1599); om miljöstraffavgift.

Miljöstraffavgiften utdöms av miljöchefen på delegation vid belopp upp till 10 000 kronor och av miljö- och räddningsnämnden vid beslut överstigande 10 000 kronor.

Förutom beslut om miljöstraffavgift skall ärendet alltid även lämnas till åtal (R).

Avgiften tillfaller staten. Avgiften skall betalas även om beslutet överklagas.

Naturvårdsverket ansvarar för fakturering av avgiften och även ev. återbetalning av avgift.

Lagstiftning

Miljöbalken 30 kap.

Förordning om miljöstraffavgift (1998:950, ändrad 1998:1588).

Naturvårdsverkets föreskrifter om betalning av miljöstraffavgift (SNFS 1998:8, ändr NFS 2000:9)

Litteratur

Att använda miljöbalken, sid. 126 ff.

Naturvårdsverkets hemsida: www.environ.se ”Lagar & rättsnören”.

Handläggning

Förslag till beslut skall alltid kommuniceras (R) berörd part innan slutgiltigt beslut fattas.

Beslutet om miljöstraffavgift skall innehålla följande uppgifter.

Vem som avses. Vad förseelsen avser. Våra motiv för att besluta om miljöstraffavgift, med hänvisning till aktuellt stycke i förordningen.

Informera även om att ärendet kommer att lämnas till åklagare för vidare utredning. Senaste datum för betalning, vanligtvis inom 30 dagar, eller den tid miljöchefen eller miljö- och räddningsnämnden beslutar om.

Uppgift om att avgiften skall betalas till Naturvårdsverket.

Uppgift om att beslutet efter sista betalningsdag får verkställas som en dom som vunnit laga kraft.

Till beslutet ska följande bifogas:

1. Hur man överklagar, ett särskilt papper finns för dessa ärenden, finns i plåtskåpet på expeditionen och heter K:\MILJ\ADMINIST\MSAoverkla.
2. Delgivningskvitto (R).

Beslut om miljöstruktionsavgift överklagas till Miljödomstolen på följande adress.

Miljödomstolen
Stockholms tingsrätt
Box 8307
104 20 Stockholm

En kopia av beslutet skall omgående sändas till: Naturvårdsverket
 Ekonomienheten
 106 48 Stockholm

Samma sak gäller om miljö- och räddningsnämnden har upphävt beslutet i samband med omprövning.

Tillsammans med kopian på beslutet om miljöstruktionsavgift skickas även ett underlag för fakturering, se bilaga (http://www.environ.se/dokument/lagar/foeskri/snfstext/bilaga1_1.html), till naturvårdsverket. Tidigare har kommunen skickat ut inbetalningskort, men fr o m 1/10 2000 sköts faktureringen av naturvårdsverket. Underlaget finns att hämta på naturvårdsverkets hemsida, adress se bilagan.

Ärendet registreras i ECOS. Någon särskild ärenderubrik för MSA finns inte utan ärendet registreras som ett vanligt tillsynsärende eller annan aktuell rubrik (t ex miljörapport eller årsrapport köldmedieanvändning).

Har ärendet beslutats av miljöchefen skall ärendet upp på delegationslistan inför nästkommande miljö- och räddningsnämndssammanträde.

Bilagor:

Nämndbeslut
Underlag till faktura (NFS 2000:9, bilaga 1)

Referenser:

Jan Langö, kommunjurist i Katrineholm
Naturvårdsverkets juridiska avdelning

FLENS KOMMUN

HUR MAN ÖVERKLAGAR BESLUT OM MILJÖSANKTIONSavgIFT

Ett beslut om miljöstruktionsavgift får enligt 30 kap 7 § Miljöbalken överklagas till miljödomstol av den som ska betala avgiften.

Överklagandet ska ha inkommit till miljö- och räddningsnämnden **inom tre veckor** från den dag Ni fick del av beslutet. Av Ert överklagande ska framgå varför Ni anser att nämndens beslut skall ändras och vilken ändring Ni vill ha.

Har Ert överklagande inkommit i rätt tid översändes handlingarna till miljödomstolen vid Stockholms tingsrätt, om nämnden inte ändrar beslutet på det sätt Ni har begärt.

Underteckna skrivelsen, uppge namn och adress och telefonnummer.

Adressen är:

**Flens kommun
Miljö- och räddningsnämnden
642 81 FLEN**

FLENS KOMMUN

TJÄNSTESTÄLLE	Miljökontoret	Miljöåklagare Åklagarmyndigheten i Nyköping BOX 124 611 23 NYKÖPING
DATUM	2000-12-15	
ER REF	Christer Pettersson	
VÅR REF	Jerry Persson	

Anmälan om misstanke om brott mot 29 kap 3 och 4 §§ alternativt 8 § p 22 eller 23 miljöbalken*(lämnas i två ex till miljöåklagaren)*

Vårt dnr: 2001:333-1

Bakgrund

Anmälan avser företaget:
Färgkrängarn i Flen
Älgvägen 6
642 33 Flen
Org nr: 555555-5555
Ägare: Anna Älgadotter, personnr: 681212-9999
Tfn: 0157-111 11

Ärende

Vid ett tillsynsbesök hos Färgkrängarn konstaterades att en produkt (*Plumbum Direkt*) som kräver tillstånd för att försälja till yrkesverksamma såldes utan tillstånd från länsstyrelsen. *Plumbum direkt* stod dessutom tillgänglig för att kunna köpas av allmänheten. Produkten *Kaustik Soda super* saluhölls utan att vara försedd med barnskyddande förslutning. Produkten *Ren och skär* saluhölls utan föreskriven kännbar varningsmärkning. (Se bilagda foton för respektive produkt, samt skrivelse i ärendet).

Enligt 8 kap 1 § kemikalieinspektionens föreskrifter (KIFS 1998:8) om kemiska produkter och biotekniska organismer och med stöd av 21, 25 § § förordningen (1998:941) om kemiska produkter och biotekniska organismer samt med hänvisning till 14 kap 12, 24, 25 § § miljöbalken gäller följande:

För att överlåta produkter tillhörande faroklassen Mycket giftig, giftig, cancerframkallande, mutagen, reproduktionstoxisk och frätande (med riskfras starkt frätande) krävs tillstånd.

Enligt 3 kap 3 och 4 § § kemikalieinspektionens föreskrifter (KIFS 1998:8) om kemiska produkter och biotekniska organismer och med stöd av 8 §

förordningen (1998:941) om kemiska produkter och biotekniska organismer samt med hänvisning till 14 kap 8, 24, 25 § § miljöbalken gäller följande:

3 § Produkter som är märkta med farobeteckningen *Mycket giftig*, *Giftig* eller *Frätande* samt produkter som är klassificerade i faroklassen *Hälsoskadlig* med riskfras R 65 ska när de säljs till konsumenter av detaljhandeln vara försedda med barnskyddande förslutning.

4 § Produkter som är märkta med farobeteckningen *Mycket giftig*, *Giftig*, *Frätande* eller *Hälsoskadlig* ska när de säljs till konsumenter av detaljhandeln vara försedda med kännbar varningsmärkning.

Miljökontorets bedömning

Tillståndskravet liknande dagens utformning för att sälja särskilt farliga eller livsfarliga produkter har funnits sedan 1986. Bestämmelser om barnskyddande förslutning och kännbar varningsmärkning har funnits sedan 1993. Det är med andra ord inga nya regler. Vilket innebär att den som saluhåller sådana produkter haft lång tid på sig att ta till sig bestämmelserna. Dessutom är produkterna tillverkade långt senare än när bestämmelserna första gången trädde ikraft.

Miljökontoret anser att det är allvarligt att en tillståndspliktig produkt säljs utan tillstånd och dessutom saluhållen på sådant vis att allmänheten kan köpa den. Produkten får endast säljas till yrkesverksamma målare. Produkten innehåller ett blysalt som är cancerogent och kräver stora skyddsåtgärder vid användning.

Miljökontoret ser också allvarligt på att ovannämnda produkter försäljs utan föreskriven barnskyddande förslutning samt kännbar varningsmärkning. Riskerna är här stora att ett barn eller en synskadad kan komma till skada när dessa regler inte följs.

Om ett barn förtär produkten *Kaustik Soda super* får det mycket allvarliga konsekvenser. Risken är mycket stor att barnets matstrupe fräts sönder, vilket leder till bestående skada. Det kan med andra ord vara livshotande för ett barn.

En produkt utan kännbar varningsmärkning ger en synskadad falsk säkerhet och kan få ödesdigra konsekvenser för den personen vid användning av produkten.

Miljökontoret överlämnar därför över ärendet till miljöåklagaren för vidare handläggning.

Jerry Persson Miljöinspektör
Bilagor: foton, skrivelse

Information
2000-01-20

Att söka tillstånd enligt 14 kap 12 § miljöbalken - Yrkesmässig överlåtelse av särskilt farliga kemiska produkter

Tillståndskrav

Det krävs enligt 14 kap 12 § miljöbalken och 14 § förordningen om kemiska produkter och biotekniska organismer tillstånd för viss hantering av kemiska produkter. Tillstånd krävs för:

- Yrkesmässig import av livsfarliga kemiska produkter från länder som inte är medlemmar i Europeiska Unionen
- Yrkesmässig överlåtelse av särskilt farliga kemiska produkter
- Annan yrkesmässig import av särskilt farliga kemiska produkter från länder som inte är medlemmar i Europeiska unionen
- Annan än yrkesmässig hantering av särskilt farliga kemiska produkter

En kemisk produkt kan vara både ett kemiskt ämne och en beredning av kemiska ämnen, såväl naturligt förekommande som industriellt framställda. Exempel på beredningar av kemiska ämnen är olika former av blandningar såsom lösningar, emulsioner, pulverblandningar och pastor.

Frågor om tillstånd prövas av länsstyrelsen i det län där verksamheten bedrivs. Tillstånd behövs för varje enskilt försäljningsställe och är oftast kopplat både till företag och lokal.

Produkter som omfattas

Om en kemisk produkt omfattas av tillståndskraven eller inte beror på farlighetsklassningen, som i sin tur är baserad på vilka risker som är förknippade med produkten. Klassningen av en produkt skall framgå både av förpackningens märkning och av det tillhörande varuinformationsbladet. Information om ett stort antal ämnens klassificering och märkning finns även på Kemikalieinspektionens hemsida www.kemi.se under rubriken *kemiska ämnesdatabaser*.

Kemikalieinspektionen har definierat vilka farlighetsklasser som omfattas av tillståndskravet (Kemikalieinspektionens föreskrifter om kemiska produkter och biotekniska organismer: KIFS 1998:8 8 kap 1 §). Kategorin *särskilt farliga kemiska produkter* omfattar livsfarliga och mycket farliga kemiska produkter.

Som *livsfarliga kemiska produkter* räknas de som tillhör faroklassen mycket giftig och som skall märkas med farosymbolen Dödskalle och farobeteckningen Mycket giftig. Klassen *mycket farliga kemiska produkter* innefattar dels de produkter som tillhör någon av faroklasserna Giftig, Cancerframkallande, Mutagen eller Reproduktionstoxisk och som skall märkas med farosymbolen Dödskalle och farobeteckningen Giftig, dels sådana som tillhör faroklassen frätande och som skall märkas med farosymbolen Frätsymbol, farobeteckningen Frätande och riskfrasen Starkt frätande.

Kemikalieinspektionen har rätt att föreskriva att även produkter som inte klassas som särskilt farliga ska vara tillståndspliktiga enligt dessa regler. Idag finns inga sådana föreskrifter.

Kemikalieinspektionen har även rätt att meddela föreskrifter om undantag från tillståndsplikt för vissa produkter. För närvarande är diesel, eldningsolja, explosiva varor, flussmedel, konstnärsfärger i pastaform, kromater, stenkolsstjära samt natriumhydroxid och kaliumhydroxid undantagna tillståndsplikten (KIFS 1998:8 8 kap 2 §). För metanol krävs tillstånd för försäljning, men inte för hantering. Användare behöver alltså inte tillstånd för att köpa metanol.

Vad krävs av den sökande?

I miljölagstiftningen finns krav på hur yrkesmässig överlåtelse och hantering av särskilt farliga kemikalier ska gå till. För att få tillstånd måste den sökande visa att de kraven kommer att uppfyllas.

Kunskapskravet

I de allmänna hänsynsreglerna i miljöbalken krävs att alla som bedriver en verksamhet ska skaffa den kunskap som behövs för att skydda människors hälsa och miljö (Miljöbalken 2 kap 2 §). Vad som behövs är inte närmare definierat i regelverket utan avgörs från fall till fall. Vid yrkesmässig överlåtelse av kemikalier innebär kunskapskravet enligt länsstyrelsens mening att verksamhetsutövaren och den personal som hanterar produkterna åtminstone ska veta vilka skyddsåtgärder som behövs vid hantering av produkten och vilka åtgärder som ska vidtas för att minimera risken för skador på människor och miljö vid utsläpp eller andra olyckor.

Förvaring

Av 3 § 2 kap MB framgår att verksamhetsutövaren är skyldig att så långt det är rimligt förebygga skada eller olägenhet på människors hälsa eller miljön. För hantering av farliga kemikalier har dessa krav preciserats av kemikalieinspektionen i föreskriften KIFS 1998:8 3 kap. 5-7 §§ med tillhörande allmänna råd 1994:3:

5 §: Hälso- eller miljöfarliga kemiska produkter skall förvaras så att hälso- och miljörisker förebyggs.

Ur allmänt råd till paragrafen: Det medför att hälso- eller miljöfarliga produkter kan behöva förvaras åtskilda från produkter som är brandfarliga eller explosiva för att minska riskerna för skador på människor och miljö vid brand. Vid lagring av stora kemikalimängder är det också angeläget att åtgärder vidtas som förhindrar att utsläpp i samband med t.ex. haveri eller brand orsakar skada på människor eller miljön. Det är viktigt att inte överföra hälsofarliga kemiska produkter till kärl som normalt används för förvaring av livsmedel eller läkemedel.

6 §: Hälsofarliga kemiska produkter skall förvaras så att de är svåråtkomliga för små barn och väl avskilda från produkter som är avsedda att förtäras.

Ur allmänt råd till paragrafen: Särskilt på försäljningsställen är det viktigt att hälsofarliga kemiska produkter förvaras väl avskilda från livsmedel och andra produkter som är avsedda att förtäras och svåråtkomliga för barn. Barnskyddande förslutningar är ett sätt att göra det svårt för barn att komma åt innehållet. Dessutom är det viktigt att placera

förpackningarna så att barn inte kommer åt dem. Detta är särskilt viktigt när det gäller små och lätthanterliga förpackningar.

7 §: Kemiska produkter som omfattas av tillståndskrav enligt bestämmelserna i 14–21 §§ förordningen (1998:941) om kemiska produkter och biotekniska organismer skall förvaras på ett sådant sätt att obehöriga inte kan komma åt dem.

Ur allmänt råd till paragrafen: Det är viktigt att giftiga eller starkt frätande produkter inte hamnar i orätta händer och därmed kan bli orsak bl.a. till avsiktliga eller oavsiktliga förgiftningar. För nästan alla sådana produkter fordras därför tillstånd för annan än yrkesmässig hantering.

Med obehöriga avses i paragrafen personer som inte har sådant tillstånd eller saknar anledning att befatta sig med produkterna. För att göra mycket giftiga, giftiga eller starkt frätande produkter oåtkomliga för obehöriga kan det vara nödvändigt att hålla produkterna inlåsta. Bl.a. kvantiteten av sådana produkter och hanteringssituationen bestämmer valet av åtgärd. Vid förvaring av små kvantiteter är ett låst skåp att föredra. När det rör sig om förvaring i direkt anslutning till industriell användning kan det i vissa fall vara tillräckligt att arbetslokalen hålls låst efter arbetstidens slut. Detta förutsätter dock tillträdesrestriktioner så att obehöriga – anställda eller andra – inte kan komma åt produkterna under hantering. Vid förvaring utomhus kan ett inhägnat område där passage sker genom en bevakad grind vara tillfyllest.

Det är alltså säljarens skyldighet att kontrollera köparens behörighet, vare sig det handlar om en yrkesmässig eller privat användare.

Anteckningsskyldighet (KIFS 1998:8 8 kap 3-6)

Försäljaren av särskilt farliga produkter är skyldig att anteckna uppgifter om

- 1) datum för försäljning.
- 2) produktnamn och mängd.
- 3) Köparens namn eller firmanamn och adress.
- 4) Huruvida köparen är yrkesmässig användare eller sådan användare som behöver tillstånd för hantering av produkten. För tillståndspliktiga användare ska det också finnas uppgift om hur användaren bestyrkt sin behörighet.

Anteckningsskyldigheten gäller inte de särskilt farliga ämnen som är undantagna från tillståndsplikten för försäljning (KIFS 1998:8 8 kap 2 § första stycket) och inte heller för försäljning till yrkesmässiga användare av ämnen klassade som mycket farliga enbart för att de är starkt frätande. Däremot gäller anteckningsplikten för metanol.

Anteckningarna ska föras i en särskild bok, eller hållas samlade så att de är lätta att kontrollera. De ska sparas i minst tre år.

Produktinformation

Försäljaren är skyldig att lämna ut den information som behövs till skydd för människors hälsa eller miljö (14 kap 8 § MB). I praktiken innebär det att försäljaren måste lämna varuinformationsblad till yrkesmässiga användare (KIFS 1998:8 4 kap 2 §, 6 §). Detta gäller inte när produkter säljs i konsumentförpackningar genom detaljhandeln till allmänheten (KIFS 1998:8 4 kap 3 §). Varuinformationsbladen ska uppfylla kraven som definieras i KIFS 1998:8 4 kap 4-6 §§.

Produktval

Både försäljare och användare är skyldiga att undvika att sälja eller använda miljö- eller hälsofarliga kemikalier om de kan ersättas med mindre farliga produkter (MB 2 kap 6 §). Det innebär att den sökande ska redovisa befintliga alternativ till aktuella produkter samt följderna av nollalternativet, d v s att produkterna ej säljs och inte heller ersätts med andra produkter.

Vad en tillståndsansökan skall innehålla

En tillståndsansökan för yrkesmässig överlåtelse av särskilt farliga kemiska produkter skall minst innehålla följande:

- Administrativa uppgifter om den sökande:
 - Företagsnamn
 - Adress och telefonnummer
 - Organisationsnummer
 - Försäljningsställets besöksadress
- Uppgifter om verksamheten
 - Beskrivning av företagets huvudverksamhet
 - Beskrivning av den planerade överlåtelsen av kemiska produkter
- Uppgifter om vilka kemiska produkter ansökan avser
 - Kemiskt namn och CAS-nummer (för bekämpningsmedel handelsnamn, aktiv substans samt kemikalieinspektionens registreringsnummer)
 - Maximal årlig försäljningsmängd mängd för var och en av produkterna som ansökan avser
 - Största samtidigt lagrade mängd för var och en av produkterna
- Behovet av samt användningsområde för produkterna och eventuella mindre farliga alternativa produkter
- Varuinformationsblad, aktuella och högst tre år gamla
- Kartor och skisser
 - karta där verksamhetens placering framgår
 - ritning över byggnaden där lagringsutrymme och försäljningslokal är utmärkt
 - skiss över lagerutrymmets utformning

- Beskrivning av hanteringskedjan
 - lossning av kemiska produkter
 - lagring och förvaring
 - eventuell omtappning eller blandning
 - försäljning
 - eventuell transport till kund
- Redogörelse för åtgärder som vidtas för att minska sannolikheten för och konsekvensen av olyckor och tillbud
- Beskrivning av tillståndssökandens och berörd personals kunskaper om och erfarenheter av hantering av kemiska produkter

Tillståndprocessen

När en tillståndsansökan inkommit till länsstyrelsen och efter eventuella kompletteringar befunnits vara tillräcklig som beslutsunderlag påbörjas prövningen. I samband med detta besöker länsstyrelsens handläggare de tänkta försäljningslokalerna, oftast tillsammans med en representant från kommunens miljökontor eller motsvarande.

Innan beslut om tillstånd tas skickas ärendet på remiss till yrkesinspektionen, den kommunala räddningstjänsten och kommunens miljökontor eller motsvarande.

Kemikalieinspektionen ger i sina Allmänna råd 1990:1 instruktioner angående prövningen. För att få tillstånd för yrkesmässig överlåtelse av särskilt farliga kemiska produkter bör sökanden driva handelsrörelse med fast drivställe. Vid prövningen kontrolleras hur sökanden organiserar sin försäljning av livsfarliga eller mycket farliga kemiska produkter. Det bör finnas ett system för kontroll av att köparen själv yrkesmässigt använder produkten eller har tillstånd från länsstyrelsen att hantera den. Anteckningsskyldigheten måste också iakttas. Personal som säljer tillståndspliktiga produkter måste därför informeras om vilka särskilda arbetsuppgifter de har vid försäljningen.

Efter remisstiden fattar länsstyrelsen beslut i tillståndsfrågan. Ett tillstånd kan förenas med villkor och är tidsbegränsat till maximalt 5 år. Länsstyrelsens beslut kan överklagas till miljödomstolen inom tre veckor. Information om hur ett överklagande går till bifogas beslutet.

Hur lång tid en tillståndsprövning tar beror på om den ursprungliga ansökan behöver kompletteras eller ej, man bör dock räkna med att prövningen tar omkring ett halvår. Det är därför mycket viktigt att ansöka om nytt tillstånd i god tid innan det gamla går ut eller innan försäljningsstart planeras.

För att ärendet skall kunna behandlas måste en avgift på 1500 kr erläggas enligt förordningen om prövning och tillsyn enligt miljöbalken (SFS 1998:940 6 kap 2 §). Prövningsavgiften kan sättas in på länsstyrelsens postgirokonto eller betalas efter fakturering från myndigheten. Vid betalning via postgiro skall postgironummer 954032-9 användas, inbetalningskortet skall märkas med texten " Prövningsavgift avseende 14 kap 12 § Miljöbalken - Kemikalietillstånd" samt den sökandes namn. En kopia på inbetalningskvittot skall bifogas ansökan.

Om Ni har några frågor är ni välkomna att kontakta någon av länsstyrelsens kemikaliehandläggare: Telefonnummer växeln 0155-26 40 00

Tryck: Länsstyrelsen i Södermanlands län 2003
Upplaga: 25 ex

Länsstyrelsen i Södermanlands län
Postadress: 611 86 Nyköping
Besöksadress: Stora Torget 13

Internet: www.d.lst.se
E-post: lansstyrelsen@d.lst.se
Telefon: 0155-26 40 00